Втора глава

Комунистическият демоцид в България. Жертвите

Размерът и мащабите на комунистическия демоцид в България не са изследвани, още по-малко анализирани. Това би трябвало да бъде част от дейността на различните институти – и учените в тях, – които се занимават с проблемите на обществото и получават заплатите си от него, но работата в това отношение като че ли не е и започнала. Пропуските в работата на демографи, социолози, политолози и историци – и не само – мъчно могат да бъдат запълнени или наваксани с течение на времето, което ни отдалечава от събитията, предмет на нашето обсъждане. Нека се знае, че всяко събитие от миналото, което не е веднага признато за случило се от настоящето може да изчезне безвъзвратно от историята!

Планираното, целенасочено и успешно завършено унищожаване на българския елит, заварен на 9 септември 1944 г., не подлежи на съмнение, понеже е документирано в партийни и държавни документи още през онова време. Ще цитираме отново част от доклада на Главния народен обвинител Георги Петров до ЦК на Българската работническа партия (комунисти) след завършване работата на Народния съд от 1945 г.. Този документ потвърждава действията на новата власт като съзнателни, преднамерени, пресметнати и хладнокръвно извършени. Това се отнася не само за присъдите на Народния съд, но и за всички други убийства и терористични действия от 1944 до 1991 г., а и по-сетне. В юриспруденцията подобни постъпки се наричат предумишлени убийства:

Делото на Народния съд, таквоз каквото е, е една отлично проведена акция. Ние разстреляхме: „... тримата регенти, между които един княз от Сакс-Кобургската династия, която е донесла толкова много злини на Родината и народа ни; поставихме на подсъдимата скамейка духът на „О, Бозе почившия Цар Борис III", за да го развенчаем като „народен цар" и за да го изтъкнем като главен виновник за страданията на нашия народ; разстреляхме всички министри на три фашистки кабинета – два на Богдан Филов и този на Добри Божилов, и половината министри на кабинета на Иван Багрянов,

всичко 33 министри, между които трима министър-председатели, плюс един на доживотен строг тъмничен затвор; тоже и 2 военни министри; разстреляхме почти цялата престъпна дворцова камарила; 67 народни представители от фашисткото XXV ОНС. Но само това ли? Не, ний разстреляхме тоже целия висш военен съвет, целия генерален щаб...

Така че, заключава Георги Петров, *„имаме едно почти пълно кастриране на върховете на кървавия фашистки апарат в нашата страна"*.

Г-н Георги Петров е пропуснал да се похвали и с почти пълното унищожение на българския обществен, стопански, финансов, духовен и културен елит. VI състав на Народния съд през март 1945 г. осъжда на смърт и на срокове затвор видни български интелектуалци, културни дейци, журналисти, писатели, актьори и художници (вкл. четирима карикатуристи!). Някои от тях са убити веднага след 9 септември, но след смъртта им са осъдени, за да им се конфискува имуществото.

Със създаването на Първата република през 1946 г. процесът на ликвидиране на държавността във всичките ѝ аспекти продължава и се задълбочава. Почти цялото професорско тяло е заменено с т.нар. рабфаковци и/или завърнали се от СССР полуграмотни емигранти, повечето директори и учители в гимназиите също са подменени, редица академици са изключени, голям брой известни писатели са в немилост; същото се отнася за всички хуманитарни и технически професии. Водачите и членовете на младежките патриотични организации: легионери, ратници, отецпаисиевци, родозащитници, бранници, всъщност елитът на българската академична младеж, са подложени на преследвания, голяма част от тях са избити без присъди.

Убити са – със или без съд – религиозни водачи, като особено засегнати са католиците и протестантите. БПЦ в лицето на Светия синод бе пречупена, огъна се, бе заставена да се предаде на комунизма. Митрополитите и епископите ѝ, както и немалка част от духовенството, бяха завербувани от ДС. Дали бяха принудени, или по своя инициатива те приеха да изпълняват всички нареждания на управляващата партия в България? Същото се случи с Главното мюфтийство по отношение на мюсюлманите.

„Но само това ли?"

Експроприирани и конфискувани са стопанските предприятия, банките и цялата търговска и финансова система. Частната собственост е отнета; от това са засегнати както големите (за български мащаби) фабриканти, така и дребните селски собственици. Най-после се създава български пролетариат. Съдии, прокурори и следователи са масово уволнени, а голяма част от тях са съдени и затваряни в затвори и лагери. Съдебната система и правовите

норми са под пълния контрол на една партия. Разрушен и подменен е административният апарат на държавата.

Местното самоуправление е ликвидирано воглаве с традиционните си водачи („кмета, попа и даскала"). Създават се нови етнически групи (македонска) и се посяга върху традиционно съществуващи (турци, арменци). Не остава област, незасегната от упражнявания терор над нацията. Под една или друга форма той продължава до сриването на комунизма.

Последиците от демоцида от гледна точка на демографията могат условно да бъдат разделени на две: количествени и качествени. Избиването на българите е селективно и дискриминационно: засегнат е предимно елитът във всичките му аспекти: предприемчивите хора, бизнесмени, финансисти, банкери, индустриалци и търговци, занаятчии, дребни собственици и т.н., всички те хора с етика и морал, повечето от тях верующи и практикуващи християни.

Особено внимание е било отделено на унищожаването на политическия елит – извършената подмяна бе некачествена и така генният фонд се влоши. Не са пощадени и „обикновените" българи, тези, които не са политически или класови врагове на новата власт. В селата се ликвидират селските стопанства и се преследват, включително и до избиване, т.нар. кулаци, контрареволюционери, предатели, саботьори, изменници на родината, народни врагове. В много случаи терорът е повсеместен, понякога е дискриминационен, другаде той е по квотна система, т.е. определен брой „врагове" трябва да бъдат изтребени, изселени, пратени в затвори и концлагери.

От не по-малко значение са качествените промени в демографията на България. Огромната част от убитите са мъже, а от тях почти всички са етнически българи. Сравнително малко са убитите турци, цигани, арменци и евреи. По този начин се е променила националната демографска картина, и то в качествено отношение, понеже мнозинството от засегнатите са български мъже. Повечето от тях принадлежат към по-заможните и образованите групи, което допълнително влияе върху качеството на цялото общество, включително и на бъдещите поколения. Те са по-малко образовани, **по-близо** са до бедната или ниската средна класа, а наследниците на убитите и засегнатите от демоцида са без възможности за образование и служебна кариера, което уврежда нацията и я лишава от перспектива.

Лумпенизираните елементи, изплували на повърхността и плъпнали към върховете на администрацията, образованието и културата и всички властови позиции, не са в състояние да водят, нито имат възможности да решават компетентно държавни и обществени проблеми. Генният фонд продължава да се влошава, когато техните синове и дъщери на свой ред овладяват властовите позиции. Чак третото поколение би могло да управлява що-годе ком-

петентно, но то така и не успя да го стори, този път по технически причини. Развитието му бе спряно от превратa през 1989 г. и усилията му бяха пренасочени към приватизиране на държавните ресурси във вреда на обществените и националните интереси.

Но жертвите на демоцида – по определението, въведено по-горе – не са само и изключително **убитите** българи. Какво става, ако приложим всички клаузи на Конвенцията против геноцида към засегнатите от комунистическия демоцид в България, включително техните близки и роднини? Да ги припомним:

1. Убийство на членове от групата,
2. Тежка телесна повреда или постоянно разстройство на съзнанието на лице, принадлежащо към групата,
3. Условия на живот, които водят до нейното пълно или частично физическо унищожаване,
4. Мерки, възпрепятстващи раждаемостта вътре в групата и
5. Насилствено предаване на деца от една група към друга.

Обхватът на жертвите на демоцида в България се разширява, защото, ако приемем цифрата 197 000 жертви като средностатистическа вероятност, само клаузите 2 и 3 биха обхванали семействата на убитите, и то не само непосредствените родственици, но и тези, които са загубили статута си на пълноправни членове на обществото поради връзките си с убитите. Цифрата би нараснала до повече от един милион души. В нея се включват не само всички задържани, арестувани, затворени, изпратени в концентрационни лагери, въдворени, изселени, но и тези, които по един или друг начин са изпитали „постоянно разстройство на съзнанието“ в резултат на терора, приложен спрямо тях.

Към тях трябва да се прибавят всички, които са били поставени при

условия на живот, които водят до нейното (на групата) *пълно или частично физическо унищожаване.*

Между отрицателните последици от случилото се е силно намалената възможност за репродуциране на засегнатите, не на последно място и поради липса на мъже. За дъщерите и внучките на преследваните липсваха партньори от тяхните среди. Пред „пълно или частично физическо унищожаване“ са изправени може би толкова, колкото са обхванати от предидущите две клаузи. Още един милион?

Що се отнася до последната клауза:

насилствено предаване на деца от една група към друга,

невероятно ли е да се твърди, че не само наследниците на жертвите са били придадени за възпитание към друга група – линията на насилствено индоктриниране в комунизма – от детската градина до университета – е противопоказна на манталитета, традиционното възпитание, морала и етиката на засегнатата група. Нещо повече – целокупният български народ е бил насилствено, целенасочено и умишлено възпитаван, индоктриниран и манипулиран според постулатите на новата и противна нему (или поне на голямата част от населението) ценностна система, която при това е антибългарска и привнесена отвън, от СССР.

Режимът наричаше този процес „създаване и изграждане на социалистическия човек". Той бе умело и успешно завършен и така оформеният продукт – две социалистически поколения, лишени от вяра, морал и етика – е вече мнозинство в съвременното общество с всичките си отрицателни характеристики.

Нека обобщим: комунистическият демоцид не засяга само потърпевшите, а и обществото и целия български народ. Не е за учудване, че перспективите, очертани в таблицата на 20-те страни с очаквано най-голямо намаление на населението до 2050 г. (поместена по-горе), изглеждат най-неблагоприятни именно за България. Оказва се, че политическите решения, изразени в неотклонно провеждания комунистически демоцид, са вече взели своето и продължават да се отразяват на бъдещото развитие на България.

Променена е генната структура на обществото, умишлено или не, се е получило значително намаление на българския етнос в полза на други малцинствени групи и фактически е изчезнала (невъзвратимо!) една немалка, важна и може би незаменима по ценности група хора, чието отсъствие се забелязва даже сега, 29 години след номиналното падане на комунизма. Ще се забелязва и в бъдеще.

Репресиите и убийствата, извършени от властите в България след преврата на 9 септември 1944 г., са престъпления, за които рано или късно ще се наложи да се търси отговорност. В очите на обществото това са престъпления против човечеството, които обикновено са възприемани като геноцид. Геноцидът е санкциониран от ООН и престъпленията, свързани с него, се преследват много строго и според законодателството на страните – членки на ООН. В България се преследва дори подбудата към геноцид, сиреч не само извършено деяние, но и установен замисъл и подбуда към престъпление. Проблемът за наказание на подбудители и извършители на геноцид е решен, законовата рамка е изградена, остава издирването на престъпниците,

изправянето им пред съд и осъждането им. Но въпросът съвсем не е толкова лесен за разрешаване.

Членовете от Наказателния кодекс на България, които преследват геноцида, са приети през 1975 г. и съвсем нормално по онова време комунистическата власт не е имала нищо против да преследва извършители или подбудители към геноцид, така както е дефиниран в Конвенцията на ООН. Властите са смятали – с право или не, – че ръцете им са чисти, те не са убивали евреи, арменци, турци и цигани, а когато са ги убивали, невинаги е било по причина на тяхната религия, националност, етническа или расова принадлежност.

С въвеждането на термина „демоцид" в научна употреба – както видяхме по-горе – разглеждането на въпроса за масовите убийства в България по времето на комунизма се улеснява и дава възможност на изследователите да анализират събитията в България, без да има нужда да прибягват към ненаучни или даже неправилни съждения и понятия. Остава отворен, разбира се, въпросът за отговорността за тези убийства, но юридическото уреждане на проблема, както обикновено, е вън от възможностите на историците. В България въпросът за отговорността съвсем не се свежда до легализъм и законотворчество, понеже политическите му измерения преобладават и положението вероятно ще продължава да тормози обществото и в бъдеще.

Демоцидът, отнасящ се до масови убийства по поръчка на властта, има аналог с предумишленото убийство на отделен гражданин, което във всички страни се преследва. Специално за България и в смисъла на настоящото изследване ***демоцид*** означава убийствата на българи от българско правителство или с негово съгласие или заповед, действащо на територията на България от 9 септември 1944 г. до ноември 1989 г. За времето до декември 1947 г. отговорността за демоцида пада не само върху комунистите, но и върху техните коалиционни партньори от БЗНС, БРСДП, „Звено", Радикалната партия и т.нар. „независими интелектуалци", с помощта на които БКП се добра до властта.

След декември 1947 г. до ноември 1989 г. отговорност за демоцида в България носят БКП и БЗНС. Поради политическата зависимост на БЗНС от БКП по това време всички отговорни решения са били вземани от БКП, но винаги със съгласието на БЗНС. Не е отбелязан дори един-единствен случай, когато подобно съгласие е било отказано.

Да припомним, че през декември 1947 г. на своя Пети конгрес БРП (к) се преименува на БКП и в нея се вливат членовете на БРСДП, които са одобрени за членство от ръководството на комунистическата партия, а БРСДП престава да съществува. Политическият кръг „Звено" се саморазпуска през февруари 1949 г. и членовете му се вливат в Отечествения фронт. Радикалната партия също се саморазпуска през март 1949 г. и се влива в Отечествения фронт. Не всички звенари и радикали са одобрени за членство.

Единствената партия освен БКП, на която е било разрешено да функционира след 1947 г., е БЗНС. По времето на доминацията на комунистите до ноември 1989 г. БЗНС беше партньор в управлението на страната и по установен ред и традиция имаше двама министри в комунистическите правителства. Броят на членската маса на БЗНС е бил ограничаван до 100 000 души въпреки желанието на много земеделци – и немалко опортюнисти – да станат членове и по този начин да напреднат в живота и кариерата си. Държавният глава – Председателят на Държавния съвет – често е бил от БЗНС, организацията е излъчвала кадри за административна и дипломатическа работа и ръководителите на Съюза са били част от отговорната номенклатура на властта, която е ползвала облаги наравно с ръководителите на БКП.

Членовете на останалите партии, които се саморазпускат като „Звено" и Радикалната партия, също ползват властта по различен начин, а социалдемократите и след 1947 г. продължават да упражняват власт, съразмерно с положението им в управляващата партия.

„Независимите интелектуалци" също носят отговорност за дейността на българските правителства след преврата на 9 септември 1944 г., включително и за демоцида, извършван в България. Те носят своята отговорност до напускането им на властта (все едно дали по своя инициатива или принудително). Те са отделни личности, но обществено важни:

професор Венелин Ганев – регент на България от 9 септември 1944 г. до 15 септември 1946 г.,

Цвятко Бобошевски – регент на България от 9 септември 1944 г. до 15 септември 1946 г.,

професор Петко Стоянов, министър на финансите в правителството на Кимон Георгиев от 9 септември 1944 г. до 17 август 1945 г., когато напуска правителството и излиза в опозиция,

Димо Казасов, министър на пропагандата, след това на информацията и изкуствата в правителствата на Кимон Георгиев и Георги Димитров, от 9 септември 1944 г. до 11 декември 1947 г.

Видните членове на БЗНС, които носят отговорност за демоцида, извършван в България по времето на тяхното участие в правителствата на България, освен министрите, конституирани в деня на преврата – и вече споменати (с. 437–440), са:

Михаил Геновски, министър на земеделието от 2 октомври 1945 до 31 март 1946 г.,

Любен Коларов, министър на правосъдието от 31 март 1946 г. до 22 ноември 1946 г.,

Георги Драгнев, министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството от 5 юли 1945 г. до 11 декември 1947 г.,

Стефан Тончев, министър на железниците, пощите и телеграфите от 17 август 1945 г. до 20 юли 1949 г.,

Георги Трайков, министър на земеделието от 23 ноември 1946 г. до 20 юли 1949 г.,

Ради Найденов, министър на правосъдието от 23 ноември 1946 г. до 11 декември 1947 г.,

Васил Павурджиев, министър на мините и подземните богатства от 12 декември 1947 г. до 20 юли 1949 г.,

Радой Попиванов, министър на здравеопазването 1977–1988 г.,

Минчо Пейчев, министър на здравеопазването 1988–1990 г.

Светла Райко Даскалова, дъщеря на Райко Даскалов, е министър на правосъдието от 1966 до 1990 г. През 1946 г. е избрана за народен представител от опозиционния Български земеделски народен съюз „Никола Петков" и е секретар на неговата парламентарна група до ликвидирането ѝ през следващата година. На 7 април 1951 г. е арестувана от Държавна сигурност и остава в затвора до следващата година. След освобождаването ѝ става адвокат и започва да сътрудничи на комунистическия режим. От 1958 до 1990 г. отново е народен представител от казионния БЗНС, през 1962 г. става подпредседател на Народното събрание. От 1966 г. е член на Постоянното присъствие на казионния БЗНС, а от декември 1989 до март 1990 г. е негов секретар. Член е на Националния съвет на ОФ, Комитета на движението на българските жени и на УС на Съюза на юристите в България.

Видните членове на политическия кръг „Звено", които носят отговорност за демоцида, извършван в България по времето на участието им в правителствата на България (освен споменатите по-горе – с. 437–440), са:

Георги Кулишев, министър на външните работи от 31 март 1946 г. до 22 ноември 1946 г.,

Христо Лилков, министър на индустрията и занаятите от 31 март 1946 г. до 11 декември 1947 г.,

Трайчо Доброславски, министър на народното здраве от 12 декември 1947 г. до 20 юли 1949 г.

Видни членове на БРСДП (широки социалисти), които носят отговорност за демоцида, извършван в България по времето на участието им в правителствата на България, освен вече споменатите Григор Чешмеджиев и Димитър Нейков, са:

Георги Попов, министър на социалната политика от 17 август 1945 г. до 22 ноември 1946 г. Подпредседател на Министерския съвет в правителствата на Георги Димитров, Васил Коларов и Вълко Червенков от 23 ноември 1946 г. до 20 юли 1949 г. Министър на горите от 20 юли 1949 г. до 20 януари 1954 г.,

Здравко Митовски, министър на социалната политика от 23 ноември 1946 г. до 20 юли 1949 г.

Видният деец от Радикалната партия Стоян Костурков е министър на народното просвещение от 2 октомври 1945 г. до 22 ноември 1946 г.

България не е направила много в изпълнение на резолюция 1096 на ПАСЕ от 1996 г. за мерките за разрушаване на наследството на бившите комунистически тоталитарни системи. В документа се предупреждаваше, че ако не се преодолеят опасностите на прехода, в младите демокрации може да се стигне до

олигархия вместо демокрация, корупция вместо върховенство на закона и организирана престъпност вместо права на човека.

В Полша през 1998 г. със закон беше създаден Институт за национална памет, който изследва архивите от фашизма и комунизма. В Чехия от 1996 г. в рамките на полицията действа служба за документиране и изследване на престъпленията на комунизма, която има право да сезира следствените органи. В Румъния освен неправителствените институти, които се занимават със събиране и проучване на демоцида в страната, съществува специализирана Президентска комисия за анализ на комунистическата диктатура в Румъния.

Комунистическият режим в България бе обявен за престъпен със Закон, приет на 5 май 2000 г. Законът въпреки името му (нарича се закон) имаше декларативен характер, понеже не предвиждаше конкретни действия, следващи от „обявата за престъпност", не предвиждаше механизъм, по който да се съдят престъпниците, нито съдържаше каквито и да е предвидени наказания. Четири години по-късно, през 2004 г., с Декларация Народното събрание осъди и заклейми престъпленията на комунизма. На 20 януари 2011 г. Министерският съвет обяви 1 февруари за Ден на почит към жертвите на комунизма.

Петнадесет години след обявяването на комунистическия режим в България за престъпен Народното събрание пристъпи към промени в Наказателния кодекс. През септември 2015 г. на второ четене бяха приети два нови члена в НК, според които не се изключват по давност наказателно-

то преследване и изпълнението на наказанието по отношение на престъпления, извършени по политически причини, от лица, свързани с комунистическия режим след 9 септември 1944 г., включително и тези, свързани с т.нар. „Възродителен процес".

Не се изключват по давност наказателното преследване и изпълнението на наказанието по отношение на престъпления против мира и човечеството; тежки престъпления, извършени в периода от 9 септември 1944 г. до 10 ноември 1989 г. от членове на ръководни органи на Българската комунистическа партия, както и от трети лица, на които са възложени длъжностни или партийни функции; престъпления, мотивирани и извършени на база на радикална религия (законодателят включва ли „Възродителния процес" като извършено престъпление?).

С промените в НК акцентът се поставя върху това, че част от престъпленията на комунистическия режим могат да се третират по международното право като престъпления срещу човечеството.

Премахването на давността за тяхното преследване се третира в Конвенцията на ООН от 1968 г. за прилагане срока на давност по отношение на военните престъпления и престъпленията против човечеството

според Методи Андреев. Пак според него текстовете стъпвали и на Римския статут на Международния наказателен съд, който е ратифициран от Народното събрание през 2002 г. и изброява съставите на престъпленията против човечеството:

Престъпленията, които са посочени, и по времето, когато са били извършени, са представлявали престъпление по действащия тогава Наказателен кодекс. В този смисъл не се въвеждат нови наказателни състави, а се третира само давността за тези престъпления.

Андреев също изтъква, че с тези промени България върши това, което други бивши социалистически страни вече са извършили. През последните години Унгария, Румъния и други страни приеха закони в духа на Пражката декларация и Конвенцията на ООН за неприлагане на давност за военни престъпления и престъпления срещу човечеството, които възстановиха справедливостта и отмениха давността за престъпленията, извършени по време на комунистическите тоталитарни режими.

Конкретните промени са цитирани по-долу:

Глава девета от НК

ПОГАСЯВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНОТО ПРЕСЛЕДВАНЕ И НА НАЛОЖЕНОТО НАКАЗАНИЕ

Чл. 79. (1) Наказателното преследване и изпълнението на наказанието се изключват:

1. когато деецът умре;
2. когато е изтекла предвидената от закона давност;
3. когато е последвала амнистия.
(2) (Изм. – ДВ, бр. 74 от 2015 г. (*)) Не се изключват по давност наказателното преследване и изпълнението на наказанието по отношение на:
1. престъпления против мира и човечеството;
2. тежки престъпления по глава втора, раздел I, раздел II, раздел IV и раздел V; глава трета, раздел I, раздел II и раздел III; глава единадесета, раздел III от особената част на Наказателния кодекс, извършени в периода от 9 септември 1944 г. до 10 ноември 1989 г. от членове на ръководни органи на Българската комунистическа партия, както и от трети лица, на които са възложени ръководни длъжностни или партийни функции.

Върховният съд на Република България обяви Точка втора от алинея (2) за противоконституционна с РКС № 12 от 2016 г. Решението бе обнародвано в „Държавен вестник", бр. 83 от 2016 г.

Остава неотменена промяната по Точка първа от алинея (2): отпадане на давността за „престъпления против мира и човечеството". И точно сега се разбира, че престъпленията, свързани с „Възродителния процес", не са били предмет на законодателните промени, понеже, ако бяха, извършителите (с отпаднала давност) биха могли да бъдат подведени под отговорност за извършване на геноцид – законът за преследване и наказване на извършителите на геноцида е в сила още от 1975 г.